

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЭКОЛОГИЯ, ГЕОЛОГИЯ ЖӘНЕ ТАБИҒИ РЕСУРСТАР
МИНИСТРЛІГІ**

«Қазгидромет» РМК

**Тау өзендері бойынша гидрометеорологиялық ақпараттар №41
(Жаңбыр генезисті сел қауіптілігінің күнделікті бюллетені)**

«01» шілдеге 2022 ж.

(бюллетеннің әрекет ету аралығы «30» маусым күні 21 сағаттан «01» шілде күні 21 сағ. дейін 2022 ж.)

құрастырылған уақыты: 30.06.2022 ж.

Мекен жайы : Нұр-Сұлтан қ., Мәңгілік ел, 11/1
Алматы қ., Абай көшесі, 32

Кезекші синоптик:	Саханова А.	тел.: 8(7172) 79-83-75	e-mail: ukpp@meteo.kz
Кезекші инженер-гидролог:	Молдағалиева А.	тел.: 8(7172) 79-83-94	e-mail: moldagalieva_a@meteo.kz
СҮЗСББ басшысы:	Яфязова Р.	тел.: 8(727) 267-64-87	e-mail: seli@meteo.kz

**2022 жылғы «01» шілдеге
ҚР таулы аудандары бойынша ауа-райы болжамы**

Іле Алатау	Өткінші жаңбыр (1,0-5,0 мм), найзағай күтіледі. Солтүстік-батыстан жел соғады, күші 9-14, найзағай кезінде екпіні 17-22 м/с. 2000 м: Ауа температурасы түнде 12-17, күндіз 17-22 градус жылы. 3000 м: Ауа температурасы түнде 7-12, күндіз 10-15 градус жылы.
Күнгей Алатау	Кей жерлерде өткінші жаңбыр (1,0-4,0 мм), найзағай күтіледі. Оңтүстік-батыстан жел соғады, күші 9-14, найзағай кезінде екпіні 17-22 м/с. Ауа температурасы түнде 10-15, күндіз 20-25 градус жылы.
Теріскей Алатау	Кей жерлерде өткінші жаңбыр (1,0-4,0 мм), найзағай күтіледі. Оңтүстік-батыстан жел соғады, күші 9-14, найзағай кезінде екпіні 17-22 м/с. Ауа температурасы түнде 10-15, күндіз 22-27 градус жылы.
Жетісу Алатау	Кей жерлерде өткінші жаңбыр (1,0-5,0 мм), найзағай күтіледі. Батыстан жел соғады, күші 9-14, найзағай кезінде 15-20 м/с. 2000 м: Ауа температурасы түнде 7-12, күндіз 14-19 градус жылы. 3000 м: Ауа температурасы түнде 5-10, күндіз 10-15 градус жылы.
Қырғыз Алатау	Түнде кей жерлерде жаңбыр (1,0-3,0 мм), найзағай күтіледі. Оңтүстік-батыстан жел соғады, күші 9-14, кей жерлерде 15-20, екпіні 25 м/с. Ауа температурасы түнде 15-20, күндіз 28-33 градус жылы.
Талас Алатау (Жамбыл облысы)	Түнде кей жерлерде жаңбыр (1,0-3,0 мм), найзағай күтіледі. Оңтүстік-батыстан жел соғады, күші 9-14, кей жерлерде 15-20, екпіні 25 м/с. Ауа температурасы түнде 15-20, күндіз 28-33 градус жылы.
Талас Алатау (Түркістан облысы)	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 5-10 м/с. Ауа температурасы түнде 9-14, күндіз 19-24 градус жылы.
Өгем жотасы	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 5-10 м/с. Ауа температурасы түнде 12-17, күндіз 22-27 градус жылы.
Маңғыстау таулары	Жауын-шашынсыз. Солтүстік-шығыстан жел соғады, күші 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 15-20, күндіз 30-35 жылы.
Сауыр	Жауын-шашынсыз. Оңтүстік-батыстан жел соғады, күші 9-14 м/с. Ауа температурасы түнде 8-13, кей жерлерде 5, күндіз 23-28, кей жерлерде 13-18 жылы.
Тарбағатай	Кей жерлерде жаңбыр (1,0-2,0 мм), найзағай күтіледі. Батыстан жел соғады, күші 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 13-18, кей жерлерде 10, күндіз 27-32, кей жерлерде 22 жылы.
Қазақстандық Алтай	Кей жерлерде жаңбыр (1,0-7,0 мм), найзағай күтіледі. Батыстан жел соғады, күші 9-14, кей жерлерде 15-20 м/с. Ауа температурасы түнде 10-15, кей жерлерде 18, күндіз 20-25, кей жерлерде 28 жылы.

2022 жылғы 30 маусымдағы жағдай бойынша Іле Алатауының таулы өзендеріне шолу

Өткен тәулікте Іле Алатауының таулы өзендерінде су деңгейінің шамалы ауытқуы байқалды. Бір тәулік ішінде кейбір өзендерде су деңгейі көтерілді: Кіші Алматы өзені – Мыңжылқы, Сарысай ГБ-де, Үлкен Алматы көлінен 1.1 км жоғарыдағы ГБ, Проходная және Терісбұтақ өзендерінің сағасында орналасқан ГБ-де, Қаскелең – Қаскелең ГБ, Есік – Есік қ. ГБ 1 см-ге, Кіші Алматы – Медеу және Талғар – Талғар ГБ-де 3 см-ге, Түрген – Таутүрген ГБ-те 4 см-ге көтерілуі байқалды. Үлкен Алматы көлі – Көлдің солтүстік жағалауындағы ГБ-інде су деңгейі 40 см-ге көтерілді. Таулардағы температуралық фон 13°C-дан 22°C-ға дейінгі жылу диапазонында сақталады. Нөлдік изотерма теңіз деңгейінен 4780 м биіктікте орналасқан.

Білімқұмарлар үшін селдер туралы мәліметтер

Сел-су мен қатты компонент қоспасының ағыны, оның шығыны өзінің потенциалдық энергиясы есебінен қозғалатын қатты компоненттен туындайды. Сел-көп факторлы құбылыс. Табиғи селдердің пайда болуын және олардың сипаттамаларын анықтайтын факторлар гидрометеорологиялық, геологиялық, геоморфологиялық және т.б. болып табылады. Үш аймақты ажыратады: селдің пайда болуы, дамуы және бұзылуы.

Пайда болу зонасы

Сел шұңқыры (рытвина)-коллювиалды-делювиалды шөгінділерден тұратын беткейді кесетін сызықты тереңдеу . Шұңқырлардың тереңдігі сирек 10 м-ден асады, көлбеуі 15-35 градус аралығында сақталады.

Жаңбыр генезисті селдері пайда болатын шұңқырлар

Шұңқыр өте қарқынды және ұзақ сұйық жауын-шашын оның су жинау алабына түскен кезде селдің пайда болу орнына айналады. Соңғы уақытқа дейін шұңқырлардағы селдер нәсерлі сұйық жауын-шашын кезінде пайда болған ұсақ су ағындарымен борпылдақ жыныстардың механикалық өзара әрекеттесуі нәтижесінде пайда болады деп есептелді.

Қазгидрометтің зерттеулері көрсеткендей, шұңқырлардағы селдер суға қаныққан борпылдақ жыныстардың ығысуы нәтижесінде пайда болады. Селдің пайда болу орнынан жоғары эрозия іздері табылған жоқ. Белгілі болғандай, шұңқырдағы борпылдақ жыныстардың сулануы жер асты арнасы ағыны арқылы ағындық режимде жүзеге асырылады.

Жер асты ағынды каналын қалыптастыру, шұңқырларда борпылдақ жыныстарды ылғалдандыру және жылжыту механизмдері туралы мына кітаптан білуге болады: Степанов Б.С., Яфязова Р.К. «Селевые явления Юго-Восточного Казахстана: Т.3. Селевые процессы и селетехнические сооружения». – Алматы, 2014. – 434 с.

**Іле Алатауының таулы өзендерінің режимі туралы мәліметтер
2022 ж. "30" маусымға**

№	Өзен	Пункт	Биіктік, м	Ауа температурасы, °С			Жауын-шашын, мм		Су деңгейі, см		Су өтімі, м ³ /с			Тәуліктегі су деңгейінің өзгерісі (8 сағ.), см	Лай- лылық
				Макс. 29.06	Мин. 30.06	08 сағ. 30.06	Күн. 29.06	Түн. 30.06	Орт. 29.06	08 сағ. 30.06	Орт. 29.06	Макс. 29.06	08 сағ. 30.06		
1	К. Алматы	Мыңжылқы М	3017	8.7	15.6		0.3							*	*
2	К. Алматы	Мыңжылқы ГБ	3017			13.0			269	268				+1	*
3	К. Алматы	Тұйықсу а. ГБ	2466			15.0			619	619	2.43	2.43	2.43	0	*
4	К. Алматы	Шымбұлақ М	2200	24.4	17.0									*	*
5	К. Алматы	Сарысай ГБ	1928			19.0			273	273	3.11	3.19	3.19	+1	*
6	К. Алматы	Медеу ГБ	1700			19.0	4.0		112	113				+3	0
7	Батарейка	Просвещенец ГБ	1569			19.0			51	51				0	*
8	К. Алматы	Алматы қ. ГБ	1179			19.0	1.0		189	188	1.48	1.59	1.37	0	*
9	Бұтақ	Бұтақ ГБ	1475			22.0			248	248				0	*
10	Ү. Алматы	көл. 1.1 км жоғарыдағы ГБ	2654			15.0			322	321	4.4	5.0	4.0	+1	*
11	Ү. Алматы	Проходной ө. 2 км жоғарыдағы ГБ	1471			19.0			279	279				0	*
12	Кұмбел	Устье ГБ*	2150			18.0			67	67				0	*
13	Проходная	Устье ГБ	1422			19.0			283	282	2.00	2.16	1.94	+1	*
14	Терісбұтақ	Устье ГБ	1362			19.0			217	217	0.92	0.95	0.92	+1	*
15	Қаскелең	Қаскелең ГБ	1133			22.0			304	302	9.31	9.84	9.02	+1	*
16	Түрген	Таутүрген ГБ	1054			22.0			127	129	14.7	15.7	15.7	+4	*
17	Есік	Есік қ. ГБ	1279			20.0			219	219				+1	*
18	Талғар	Талғар ГБ	1199			21.0			324	324				+3	*
19	Үлкен Алматы көлі	Көлдің солтүстік жағалауында ГБ	2500	20.8	13.4		0.7		35	65				+40	*

Ескертпе:

* - деректер жоқ

Қазақстан аумағы бойынша жаңбыр генезисті сел қауіптілігі туралы Кеңес беру

«01» шілдеге 2022 ж.

Облыстар	Сел қауіпті аудандар	Гидрометеорологиялық жағдай
Алматы	Іле Алатауы	Биік таулы аймақта қар жамылғысының еруі жалғасуда. Орта таулы аймақта топырақтың ылғалдануы азаюда, бірақ алдыңғыдай жоғары, биік таулы аймақта мүмкін болатын қалыптан тыс мәнге жақындауда. Өткінші жаңбыр (1,0-5,0 мм), найзағай күтіледі. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
	Күнгей Алатауы	Биік таулы аймақта қар жамылғысының еруі жалғасуда. Кей жерлерде өткінші жаңбыр (1,0-4,0 мм), найзағай күтіледі. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
	Теріскей Алатауы	
Жетісу	Жетісу Алатауы	Биік таулы аймақта қар жамылғысының еруі жалғасуда. Кей жерлерде өткінші жаңбыр (1,0-5,0 мм), найзағай күтіледі. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
Жамбыл	Қырғыз Алатауы	Биік таулы аймақта қар жамылғысының еруі жалғасуда. Түнде кей жерлерде жаңбыр (1,0-3,0 мм), найзағай күтіледі. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
	Талас Алатауы	
Түркістан	Талас Алатауы	Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Өгем жотасы	
Маңғыстау	Маңғыстау таулары	Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
Абай	Тарбағатай	Кей жерлерде жаңбыр (1,0-2,0 мм), найзағай күтіледі. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.
Шығыс Қазақстан	Сауыр	Биік таулы аймақта қар жамылғысының еруі жалғасуда. Жауын-шашын күтілмейді. Жаңбыр генезисті сел қауіптілігі жоқ.
	Қазақстандық Алтай	Биік таулы аймақта қар жамылғысының еруі жалғасуда. Кей жерлерде жаңбыр (1,0-7,0 мм), найзағай күтіледі. Мұндай жауын-шашынның түсуі жаңбыр генезисті селін қалыптастыруға алып келмейді.